

KONCERTI, OPERE...

JOHANNES BRAHMS, »EIN DEUTSCHES REQUIEM«

Možda jedan od najinteresantnijih ili bar očekivaniji koncert u posljednja dva mjeseca bio je ovaj, održan 3. travnja o. g. u velikoj dvorani »Vatroslav Lisinski«, s programom J. Brahms, *Njemački rekviem za sopran, bariton, mješoviti zbor i orkestar, op. 45.*

Uz Zagrebačku filharmoniju i Akademski zbor »Ivan Goran Kovačić« kao solisti su se predstavili Radmila Smiljanić, sopran, i Siegfried Lorenz, bariton, pod vodstvom dirigenta Milana Horvata.

Sredinom 19. stoljeća, potaknut razmišljanjima nakon smrti svoje majke, Johannes Brahms sklada ovo djelo koje mnogi nazivaju njegovim najboljim ostvarenjem. Riječima iz Biblije i snažnom ekspresivnošću svoje muzike Brahms je izrekao taktove tuge, melanholije i resignacije.

Prvakinja Beogradske opere Radmila Smiljanić dajući sve od sebe pokušala je u petom stavku »Ihr habt nun Traurigkeit« (sopran i zbor) animirati umrlu dušu, ali joj ove večeri nije uspjelo postići čist ton i dubinu. Za razliku gost iz Berlina, Siegfried Lorenz uspio je u trećem stavku »Herr, lehre doch mich« (bariton i zbor) izvrsnom tehnikom postići racionalnu ekspresivnost, možda i suviše suzdržanu.

Najveću zaslugu u izvedbi bez sumnje imao je naš najbolji zbor, »Ivan Goran Kovačić« koji inače vodi Vladimir Kranjčević. I ovog je puta izražajan — koliko tih u jecajima, toliko jak u kliktajima, dinamski je potpuno dočarao uzdisaje plačne duše. Jedina, ali bitna zamjerka je loša deklamativnost, što je bilo uočljivo, a nužno da bi se ostvario smisao samog djela — rekviema.

Suradnja orkestra i zbora pod dirigentskim vodstvom Milana Horvata ostvarila se zahvaljujući angažmanu zbora, a česti posjetioci koncerata Zagrebačke filharmonije već su i navikli na lošu duhačku sekciju orkestra i nije više čudno kad u toku izvedbe »isklizne« poneki neartikulirani ton.

Sve u svemu bio je ovo vrlo dobar koncert za naše okvire, ali daleko od onog kako bi mogla izgledati izvedba jednog ovako ekspresivnog djela.

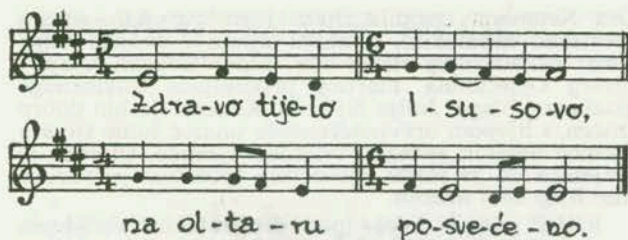
C. F.

XI. ZAGREBAČKI BIJENALE

I znalci i znatiželjnici s nestrpljenjem su dočekali ovogodišnji XI. zagrebački muzički bijenale, koji s ovom godinom i dvadesetogodišnjim djelovanjem postaje članom Evropskog udruženja muzičkih festivala. Velik broj sudionika najrazličitijih muzičkih usmjerenja ispunio je osam večeri, od subote 9. do subote 16. svibnja. S programima koji su trajali do kasno u noć upoznali smo se s tendencijama ili možda bolje reći avangardom muzičkih tokova na kraju ovog našeg, XX. stoljeća.

Smješteni u gotovo sve prostore zagrebačkog glazbenog života, glazbenici iz Italije, Čehoslovačke, Japana, Engleske, SSSR-a, Švedske, SR Njemačke i DR Njemačke, Kanade... prikazivali su svoje maštovite ili maštovitije radove.

Svakako treba istaknuti da je težište ovogodišnjeg bijenala bio scensko-vizualni efekt. Prvi od osam dana započeo je nastupom Baleta narodnog pozorišta iz Sarajeva i dokraja ekstravagantnim djelom Sylvana Bussottija *Le Racine* u izvedbi umjetnika Piccolo Scale iz Milana. Najbolje ostvarenje (ne samo u smislu eksperimenta, jer to ono u potpunosti i nije, već i svježinom glazbe, humorom, maštovitošću) bila je opera *Schuhu i letuća princeza* Uda Zimmermanna. Izvrsnim izvedbama predstavili su se i umjetnici Orkestra Boljšog teatra, Zbor Slovačke filharmonije, Zagrebačka filharmonija, Glazbeni teatar iz Gelsenkirchena, članovi ansambla Soundstage iz Kanade, Beogradski gudački orkestar »Dušan Skovran«, Studio

Za tempo kaže: »Imajući u vidu sklonost našeg pu-ka da oteže kod pjevanja, možda bi bilo bolje uzeti tempo andante ili moderato«, a za tonalitet veli: »Ako bi se transponiralo za molu tercu više (početak g¹ umjesto e¹), ne bi bilo previsoko, a pjevalo bi se pokretljivije.« Stankić nije zadovoljan ni s prejednostavnom harmonijom, ali ističe da »nije baš lako naći idealno rješenje koje bi zadovoljilo zahtjeve harmonijskih i ritmičkih zakona i u isto vrijeme olakšati posao voditeljima pjevanja u našim crkvama. Već je pok fra Branko Marić ritmizirao *ZDRAVO TIJELO* u 6/8 taktu a donio ju je, pored ostalih, i Šito Ćorić u pjesmarici *Hrvatske molitvene popijevke* (str. 20.). Radi već navedenih praktičnih i teoretskih razloga (uz već navedeno — 4 takta!), čini se da bi 6/8 mjera trebala imati prednost.

I na kraju pisma Stankić upozorava naročito hercegovačke crkvene glazbenike: »Osim *ZDRAVO TIJELO* ima Hercegovina još pokoju 'svoju' popijevku. Bilo bi vrijedno pozabaviti se i njima. Ne samo kao znak pažnje i poštovanja prema prošlosti, nego radi praktične primjene danas i ubuduće.«

Dijelove ovog pisma Rade Stankića uvrstili smo u *Sv. Ceciliju* da upozorimo na postojanje raznih ritamskih, melodijskih ili (i) tekstualnih varijanata iste popijevke, koja se u raznim krajevima različito pjeva, naročito ako ju narod višeglasno izvodi. Svaki kraj ima svoju varijantu, koju u tom kraju treba zadržati i koju zbog toga treba pjevati, možda bez pratnje orgulja ili harmonija, da bi se očuvao izvorni oblik, koji najviše i u ritamskom i melodijskom, pa i u harmonijskom pogledu odgovara narodu dotičnog kraja.

Na kraju ovog, svima nama upućenog upozorenja, da se »veliko blago gubi malom nepažnjom« htio bih svim mjerodavnim čimbenicima u crkvenoj glazbi pa i u liturgiji, predložiti riječi velikog mađarskog glazbenika Kodalyja, koji je u jednom broju mađarskog lista *Narodni učitelj* napisao sljedeće riječi: »Kako se moglo dogoditi da narod svoj najkarakterističniji izraz tj. muzičku tradiciju toliko napusti i zaboravi, da joj se sada kada je otkrivena, mora ponovo privikavati kao da drugi puta uči neki zaboravljeni jezik.« (M. Magdalenic: Kodaly Zoltan kao muzički pedagog. *Muzika i škola* 1963., br. 1., str. 12.

Nadamo se da, zaslugom crkvenih glazbenika, prvenstveno voditelja pučkog pjevanja, ipak ne ćemo zaboraviti taj naš dragi i svima razumljiv jezik duboko religioznog srca i uma naših predaka, koji su nam te popijevke ostavili kao dio svoje kulture i kulture jednog čitavog naroda, koji će uvijek rado pjevati u liturgiji svoje pučke crkvene popijevke. O ovim i drugim pitanjima crkvene glazbe kod nas upućujem čitaocu na izvrsni članak fra Stanka Vasilja: »Glazba u liturgijskoj obnovi«, otisnutog u *Službi Božjoj* br. 1., 1979. Njegove će riječi, upućene u tom članku ne samo crkvenim glazbenicima nego i svećenicima, časnim sestrama i pjevačima, još dugo biti aktualne. Vrijedno ih je pročitati i o njima, kao i o ovima, temeljito razmisliti.

T.

za tolkala iz Ljubljane i mnogi drugi ansambli i solisti.

Važno je istaknuti da su domaći autori bili vrlo dobro i predstavljeni i primljeni od publike koju nisu sačinjavali samo domaći i evropski slušači, već i gosti iz šireg svijeta, od SAD-a do Japana i Australije.

Djela B. Sakača, S. Horvata, D. Kempfa, M. Ruždjaka, K. Zečević, I. Stefanović i drugih u izvedbi što naših što stranih interpretata dokaz su nastojanja da se i na našem tlu afirmira glazba koja nastavlja tradiciju, a ne samo glazba koja živi na tradiciji.

C. F.

VII. MEMORIJAL »FRANJO KREŽMA«

U Osijeku je u razdoblju od 6. do 9. svibnja održan sedmi Memorijal »Franjo Krežma«, susret mladih gudača Jugoslavije. I ovaj put bio je sadržajno bogat, posvećen većim dijelom stvaralaštvu hrvatskih autora, od čega dobrim dijelom stvaralaštvu rano umrlog skladatelja i violinskog virtuozu Franje Krežme.

Prvi su dan nastupili mladi violinisti, učenici srednjih glazbenih škola iz Beograda, Novog Sada, Skopja, Osijeka, Sarajeva i Zagreba; drugi dan studenti iz Sarajeva, Ljubljane, Zagreba i Beograda (Gudački kvartet FMU Beograd, s Gudačkim kvartetom F. Krežme); treći dan bio je koncert učenika Škole za muzičke talente iz Čuprije, sa solističkim točkama, kvartetom, ansamblom solista i gudačkim orkestrom škole.

Posljednji je dan održan svečani koncert o stotoj obljetnici smrti Franje Krežme, isključivo s njegovim djelima, koja su za tu priliku obradili i simfonijskom muziciranju prilagodili Ladislav Miranov, Krešimir Fribec i Boris Papandopulo. Orkestar osječke Opere, pojačan studentima gudačima i nekim nastavnici, uz sudjelovanje Josipa Klime kao koncertnog majstora, a pod dirigentskim vodstvom Zeljka Milera, pratio je studente Zeljka Halitija iz Splita, Aleksandra Ivića iz Zagreba i Ljubomira Mihailovića iz Beograda, te prof. Klimu koji je blagonaklono »uskočio« kao solist umjesto odsutnog studenta što je trebao izvesti Krežmin *Allegro de concert*.

Bila su to četiri dana ozbiljna muziciranja, poleta i demonstriranja talenta, uza nažalost premali auditorij, ali sva četiri koncerta ostat će u duboku sjećanju. Prva tri zbog poleta i brojnih ugodnih iznenađenja, posljednji i kao dokaz zrele muziciranja mladih violinista, posebno Beogradanina Mihailovića.

Bilo je predviđeno da se u te dane obavi i svečana promocija monografije muzikologa i violinista Vladimira Fajdetića *Franjo Krežma — hrvatski violinist 19. stoljeća*. Nažalost financijske i tiskarske neprilike ukočile su tu akciju, no nadati se da će se knjiga ipak pojaviti u knjižarskim izlozima još ove godine. Zaslužio je to u prvome redu rano pokopani talent hrvatske glazbe, ali i marni istraživač glazbene povijesti, autor Fajdetić.

A. R.

VOKALNI KONCERT BEZ ODZIVA

U organizaciji osječkog HPD »Lipa« održan je 22. svibnja koncert dvaju pjevačkih zborova. U prvome dijelu nastupili su domaćini, u drugome RKUD »Duro Salaj« iz Slav. Broda. Taj vokalni koncert može se u umjetničkom smislu nazvati uspjelim, jer su oba zbora pomno izučila program, ali koncert na žalost nije uspio u pogledu posjeta. Dok osječki zbor broji pedesetak članova, a brodski gotovo šezdeset pjevača, njih je u svečanoj dvorani Pedagoškog fakulteta slušalo ne više od tridesetak ljubitelja glazbe. U gradu koji je postao i sveučilišno središte, koji pretendira na naslov »kulturnog središta Slavonije«, taj mizerni posjet kao i činjenica da koncertu nije prisustvovao nijedan od ne samo glazbenih kritičara mass-medija, nego čak ni cigli izvještaj, takav postupak najbolje pokazuje stanje duhovne učamlosti sredine koja bi se veoma ljučila kad bismo je nazvali »kulturnom provincijom«.

HPD »Lipa« je pod dirigentskim vodstvom prof.

Ota Neumana izvodila djela jugoslavenskih autora (pretežno hrvatskih), a među njima i dvojice Osječana: nekadašnjeg zborovođe »Lipe« Eugena Kraja i bivšeg Osječanina, marnog prikupljača folklornoga glazbenog blaga, Julija Njikoša. Koncert je bio dobro izučen, s lijepom uravnoteženošću unatoč tome što sve dionice nemaju jednako vrijedne pjevače. Utješna je činjenica da je među pjevačima (posebno pjevačicama) lijep broj mladih.

RKUD »Duro Salaj« pod dirigentskim vodstvom prof. Josipa Jerkovića dalo je presjek svih epoha od početka Novog vijeka do danas, ne zapustivši ni domaće skladatelje (impresivna skladba M. Tajčevića *Vospoite Gospodi*, R. Petrovića, Vrabeca, Jerkovićevo obradba Jusićeve skladbe i Berdovićevo *Lindo*). Zbor je ujednačen, s posebno dobrim dubokim muškim glasovima i nekoliko vrijednih tenora, a različita stil-ska razdoblja predstavio je čisto i uvjerljivo.

Oba zbora bila su srdačno pozdravljena, pa su izveli i dodatke, što je donekle popravilo dojam što ga je izazvala prazna dvorana.

A. R.

DVIJE STUDIJE IVANA GOLUBA O JURJU KRIŽANIĆU

Poznati križanićolog dr. Ivan Golub, profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, objavio je u *International review of the Aesthetic and sociology of music* dvije studije. One su rezultat njegovog istraživanja o Jurju Križaniću. Prva studija objavljena je 1978. g. u vol. 9 no 2, a druga 1980. vol. 11, no 1. Ovdje donosimo sažetke obaju studija.

KRIŽANIĆEVA ASSERTA MUSICALIA U CARAMUELOVU DJELU MUSICA

Juan Caramuel Lobkowitz (Madrid 1606 — Vigevano 1680), autor za svoje vrijeme najpotpunije enciklopedije matematičkog znanja (*Mathesis biceps*, Campagna 1670), pisac djela iz arhitekture, teologije, filozofije i glazbe, najavljuvao je u nekoliko navrata enciklopediju glazbenog znanja koja ipak nije izašla niti je bilo poznato da se sačuvala u rukopisu. Caramuelov autograf djela *Musica* (preko 500 stranica), što sam ga otkrio u Archivio Capitolare Vigevano sig. IV, 6: Fondo Caramuel, upravo je ta od Caramuela najavljuvana glazbena enciklopedija. U njoj se na nekoliko mjesta Caramuel osvrće na *Asserta musicalia* (Rim 1656) Jurja Križanića, katkada s njima polemizirajući a najčešće ih usvajajući. To je jedini sada poznati slučaj da se netko od Križanićevih suvremenika pismeno osvrnuo na njegova *Asserta musicalia*. Caramuel uvrštava Križanića u glazbenu avangardu svoga vremena. Stavljajući ga uz bok velikih imena tadašnje glazbene teorije: Kirchera, Mersennea, Mazaka, Gassendija, Descartesa, a ponekad ga njima i suprotstavlja.

Ovdje se objavljuje sadržaj Caramuelova djela *Musica* i kritički donosi Caramuelove tekstove o Križanićevim *Asserta musicalia*, iz kojih izlazi da je Križanić doista i usmeno obranio svoje »glazbene tvrdnje«, što u dosad proznatim izvorima nije bilo nigdje potvrđeno.

JURAJ KRIŽANIĆ I JOAO IV.

Juraj Križanić (1618—1683) nadzirao je i ispravljao tiskanje knjige Joãoa IV. (1604—1656), kralja portugalskog, *Risposte alli dubii proposti sopra la Messa 'Panis quem ego dabo' del Palestrina*, Rim 1655, što je bilo posve nepoznato. Poznata su svega dva primjerka te knjige, od kojih je jedan vjerojatno bio Križanićev. Križanić je nadzirao i tiskanje Joãovih skladbi, vjerojatno u sklopu kompozicija *Joannis Laurentii Rabbello Psalmi, tum Vesperarum tum Completarum. Item magnificat, Lamentationes et Miserere*, Rim 1657. Sačuvan je i Križanićev primjerak rijetke Joãove knjige *Difesa della musica moderna contro la falsa opinione del vescovo Cirillo Franco, tradotta di spagnuolo in italiano*, s njegovim autografskim zahvatima.